

ALI SO SLOVENSKI TISKI DRAGI

MIROSLAV AMBROŽIČ

Draginja je relatiiven pojem, zaradi tega je treba presojati ceno vsakega predmeta v prvi vrsti po tistih okoliščinah, ki so odločilne za njegovo produkcijo, potem šele se dá govoriti o rentabilnosti ali zmožnosti nakupa. To omenjam zaradi tega, ker posebno pri nabavi tiska presojamo ceno najraje po nakupni zmožnosti. Bogati nismo, vsak izdatek nam je težak; toda za objektivno presojo to ni odločilno.

Vzemimo za podlago našega razmotrivanja knjigo. Da knjiga nastane, je treba najprej rokopisa. Glede tega lahko ugotovimo, da so honorarji pri nas skromni. Založnik ne more računati z veliko naklado drugače, kakor kvečjemu pri nekaterih šolskih knjigah. Toda večja naklada zniža ceno knjige, redkokdaj pa zviša honorar avtorju. Pri odlični vsebini rokopisa pa avtorju ne moremo odrehati pravice do višjega honorarja. — Nato se prične delo v tiskarni.

Tiskarski delavec ima v naši banovini manjšo plačo, kakor delavci v drugih banovinah Jugoslavije, ali v Avstriji, v Italiji ali v Nemčiji. Pri knjigi v obliki osmerke, z desetimi polami in 40 vrstami na eni strani, odpade na delavske plače pri nakladi 2000, ki je pri nas običajna, 1 dinar na iztis, pri nakladi 20.000 pa 30 par.

Papir je pri nas 10 do 20 % dražji kakor v tujini.

Barva je pri nas zaradi visoke carine dražja kakor v drugih državah.

Produksijska sredstva so pri nas moderna, dobra in ne predraga. Tiskarne so opremljene po večini še s predvojnimi nabavami, moderna oprema je nakupljena v novejšem in zadnjem

času postopoma kot izpopolnilo. S tem sta obrestovanje in amortizacija tako uravnovešena, da ne obremenjujeta preveč cene produkta. Večina naših podjetij in delavstva ravna s produktijskimi sredstvi skrbno in varčno. V mnogih podjetjih najdemo do 30 let stare tiskalne stroje, ki so še vedno za nekatere stvari porabni. Po kakovosti produktijskih sredstev glede na hitro in racionalno proizvodnjo ne zaostajamo za tujino, kolikor ta sredstva pri nas vobče prihajajo v poštev, ker se ravna po višini naklad.

Režija je pri nas v vseh podjetjih zmanjšana na minimum. Plače strokovnih voditeljev so skromne, upravno uradništvo je plačano običajno; za upravne organe delniških in drugih družb, kakor tudi za delničarje in družabnike tiskarska podjetja pri nas niso pridobitna sredstva. Neobičajnih režijskih stroškov ni, celo reklama je tako neznatna, da na ceno izdelkov ne more vplivati.

Konkurenca med podjetji je razvita do skrajnosti. V tem pogledu smo zašli celo v umazano konkurenco, ki vpliva na cene deloma ugodno za kupovalca, toda ogroža obstoj podjetij in škoduje kvaliteti izdelkov.

Dobiček naših podjetij je malenkosten ali pa ga sploh ni. Obrt je v trajni krizi; zle posledice niso izključene; da bi pa kdo s tiskarno obogatel, tega ne poznamo. Pripominjam, da govorim o razmerah zadnjih let po vojni. Pred vojno je bilo drugače.

Kar sem povedal o knjigi, velja tudi za druge tiskovine. Prezreti pa ne smemo še nečesa važnega.

Zaslужek za tiskarne, kolikor se o tem lahko govori, je mogoč samo pri velikih nakladah, kjer je odločilen produkt stroja. Množinska produkcija nadomesti mnogokrat izgubo pri manjših nakladah, kamor spadajo knjige, revije in znanstvene publikacije. To so oni tiski, ki so v pogledu kulture na prvem mestu. Toda, žal, množinskih naročil je malo. Tiskarna je vedno odvisna od velikosti naroda. Veliki narodi imajo velike naklade, majhni narodi pa majhne. Razen tega tvori ugodno polje za tiskarno industrija. Industrija potrebuje mnogo tiskovin, ki jih potrebe poljedelskega naroda ne morejo nadomestiti. V poljedelskem narodu je tiskarna pretežno za kulturne potrebe, ki pri revnem narodu ne morejo donášati dobičkov; nasprotno pa služi v industrijskih deželah tiskarna pridobitnim potrebam in pri tem tudi sama pridobiva.

Iz tega poslednjega se dá sklepati, da bi morala biti naša tiskovina dražja od tiskovin drugih narodov, toda samo malo vrst tiskovin je takih, ki nam jih tujina nudi lažje ceneje. To

so one, ki se tiskajo ne z gledišča naših, temveč z gledišča tujih razmer v ogromnih množinah. Za te množine se je izplačalo nabaviti specialne stroje ali urediti celo specialna podjetja, poleg tega pride še cenejši papir in barva; vse to omogoča konkurenco v ceni. Mimogrede bodi še povedano, da pri takih izdelkih kvaliteta ni vselej prvovrstna.

Zadevo razumevam tako, da bi se o naših tiskih lahko trdilo, da so dragi in predragi v naslednjih primerih: Če bi bili produktivni stroški v kakršnemkoli oziru previsoki; če bi bili dobički producentov visoki; če bi obstojala oba ta primera; dalje, če bi bili naši tiski v ugodnejših domačih razmerah dražji od enakih izdelkov drugod in končno, če bi bili naši izdelki po kakovosti slabši od drugih.

Upoštevati pa je treba, da visokost naklade znatno vpliva na ceno posameznih kosov tiskovin. In če je v tem pogledu kvalitetno enakovreden tisk pri nas dražji, krivda ne zadene niti tiskarja, niti založnika.

ŠEST RESNIC O TUJKAH

A. S O V R Ě

Od dobrega jezikovnega sloga zahtevamo, da posreduje kolikor mōči jase, točen in popoln prenos piščevih misli na bralca. Noben pisec ka-li, ki smatra objavljane svojih duhovnih plodov za resno stvar in srčno zadevo, ne rabi peresa z željo, naj bi bil njegovo pisanje nerazumljivo, bodi že da se obrača do peščice strokovnjakov, bodi da govori številnejšemu čitateljstvu povprečne izobrazbene stopnje. Kdor bi namenoma pisal neumljivo, bi po pravici vzbujal sum, da mu duševno zdravje ni povse trdno. Pa vendar vsi rabimo nepotrebne tujke, najhujše sovražnice točnosti in razumljivosti! Spis, ki je pregosto naperjen s tujkami, zlasti ako nosijo le-té, kot se navadno dogaja, najvažnejše pojme v stavkih, tak spis je s samim seboj v nasprotju, ker se trudi, kako bi misli zabrisal namesto osvetlil.

Ob sleherni tujki, ki jo nameravamo zapisati, bi se morali spomniti, da ste grščina in latinščina velikemu delu čitačočega razumništva neznani in prav tako sodobni tuji jeziki. Vsem takim so tujke odkraja brez izjeme zgolj votli zvokovi, ob katerih si ne utegnejo ničesar predstavljati. Človeku, ki ni imel prilike, da bi se bil bavil s klasičnimi jezikoma, bi se mogla «idiosinkrazija» ali «imponderabilia» glasiti, recimo, «mensikilimbili» ali «čungalunga», ne da bi njegovi možgani radi tega

količjak huje trpeli; z drugo besedo: kdor ne umeje zbog neznanja jezikov določevati tujkam izvora in osnovnega pomena, ima v njih samó neko vrsto obrazcev, ki se jih mora na pamet naučiti. Če sliši domač izraz, mu takoj zabrni struna čuvstvenega in izpregovori srce, tujka pa daje posla golemu razumu, oziroma spominu. Ugovor, češ, kóliko besed naleti bravec, ki jim ne pozna pomena, čeprav so domačega izvora, ne velja: zakaj če je beseda drugod živa in le njemu neznana, je vsekakor vredno truda, da si jo raztolmači in zapomni, ker si ž njo obogáti besedišče, v tem ko si ga s tujko le osiromaši in onečedi; dalje mu izprva neznana domačina po večkratni rabi na čuden način oživi, tako da je ne zajemlje le z glavo, temveč tudi s srcem, tujka pa mu ostane slej ko prej suh mešček brez soka in krvi.

Naravno je, da človek brez globlje jezikovne izobrazbe tujke kvečjemu le napol razume in da jih zbog tega premnogokrat na smešen način zamenjuje z drugimi, ki mu podobno zvené. Nisem še slišal, da bi Slovenec ne ločil vrat od vratú, večkrat pa že, da je profesor v fizikalni kabini namesto v kabinetu. Drug, posebno zabaven primer se mi je pripetil pri neki gospé, ki ji je bila skleda za juho premalo imenitna, pa je hotela imeti «teríno»: zamenjala jo je, bome da ne lažem, z —

latrino! Tudi mene samega je tujka že po zaslugi kaznovala. Nekoč sem po nemarnem zapisal «stile dolce», dasi ne znam italijanskega. Pri čitanju poprave pa sem prezrl, da je stavec postavil «stilo» in tako je spačka ostala. Prav mi je!

Tujk pa ne uporablja napačno samo povprečno izobraženi; tudi v spisih res učenih, svetovno priznanih strokovnjakov nahajaš mestoma dobre prispevke za šaljive liste. Tako postavlja n. pr. neki nemški profesor «bodočnosti diagnozo» namesto «prognose»; nekdo piše o «numeričnem številu», drugi o «kriminelnih zločinih»; slaven kritik pa ugotavlja, da je «Tolstoj kljub svoji popularnosti véliki množici komaj po imenu znan». (Primeri po Engel-u, D. Stk.) Nobena teh neslanosti bi ne bila mogoča, ko bi si bili pisci pod omenjenimi nepotrebni tujkami kaj točnega predstavljali, oziroma ko bi jih bili s čuvstvom doživljali. Sem sodi vsaj deloma tudi «visoka cerkvena hierarhija», kakor utegneš čitati v nekem domačem dnevniku.

Če je torej že piscem samim pomen tujk, ki jih trosijo, meglén ali celo neznan, kako morejo zahtevati šele od čitavca, da pravilno razgonetaj njihovo popačeno rokovnjaščino! Višek nesmotnosti pa je najti v pisavi takega dnevnega časopisja, ki tujkam posebno uslužno odpira svoje predale. Časniki so vendar namenjeni najširšim slojem, ki vsebujejo ljudi preražljivih izobrazbenih stopenj, ter se pišejo zato, da bi vsi, prav vsi do kraja razumeli, kar prinašajo. Zbog nepotrebne tujkarjenja pa je splošno razumevanje kratko in malo onemogočeno, način poročanja potem takem nesmiseln. Rad bi bil vprašal svojega očeta, preprostega moža, kaj si je mislil, ko je bral v svojem dnevniku, da so imeli pri konzulovih «v ozkem krogu» svečano «recepčijo», pri kateri je «šarmantna» gospa konzulova (menda je ne zmerja, ka-li!) vodila «konverzacijo»! Ali so stali v risu in klicali vruga, da bi jim zaklad pokazal? Ne, ljubi oče: sprejemali so marveč predstavnike raznih uradov, ki so prihajali čestitat, in gospa konzulova je z očarljivo ljubeznivostjo pripomogla, da so preživeli gostje četrte ure ali kaj v prijetnem kramljanju. Kaj si je predstavljal Janez izpod Črmošnjíc, ko je s trudom dozlogovál, da je moral «pilot zaradi motornega defekta aterirati»? Edina tujka v tej tatinščini je slovenska sirota «zaradi»: lahko si je misliti, kak dolg čas jo tare.

Že iz navedenega je razvidno, da je tujka slepilna in jezikovno nepoštena. Domača beseda pravi brani brana, zobu zob, tujka pa zagrinja resnico v megló, s tem da prikriva, kar je, oziroma prikazuje, česar ni. Mar ni značilno za «pristnost» stoterih in stoterih kemičnih izdelkov, ki jih priporočajo tovarne kot nedosegljive nadomestke za živila in mast, da nosijo vsi do zadnjega preblagozvočne označbe iz kuharske latinščine in grščine? Kako prikupno zveni, jeli da, doramin, famozin, homanin, kunerol, neutralin, palmatina, pikan-

tina, saladin, sanarina, sanatočen, santin, somatol, vegetalina itd.! Kakšen prostak je škorenj, ki ga mažem z najboljšim loščilom za čevlje, v primeri z njegovim gosposkim tovarišem, ki se svéti sicer v sijaju istega mazila, ali vendarle v «nüanksi» bleščavega globina ali glanzola, blendola ali liparina, pedola ali urbina! In lekarniška ter lepotilna sredstva — znanost jih imenuje seveda «farmaceutske in kozmetične preparate» —, kako čudovito zdravilno in olepševalno moč imajo baš v svojih grško-latinskih repkih -al, -an, -in, -ol, -on, -ont! Javol, aspirin, chinoferrin, iriphan, pneumokol, silicol, tricalcol, veramon, veronal! Premnogo teh dragocenih vodíc in kapljic, testovin in praškov je, ki so v resnici potrebni in bolnemu ali kulturnemu človeku neutrpni, toda Bog ne zadeni, da bi nosili ime tegá, iz česar so, ali za kar rabijo! Bili bi pri tej priči ob moč in učinek; nadomestki za živila in mast pa bi morali pri tem celo odkritosrčno priznati, da so ničvredne potvore. Izdelovalci omenjenih «surogov» in «preparatov» se pač jasno zavedajo, zakaj dajejo svojim skuham in zmazkom taka «učinkovita» imena: to delajo zategadelj, ker natančno poznajo «psiho» svojih odjemalcev in vedó, da ležijo ti spoštljivo v prahu pred njihovo kemično učenostjo. Kdor izdeluje iz rastlinskih snovi užitno mast, ki ima poleg dobre kakovosti še to prednost, da je cenejša mimo svinjske, opravlja gotovo hvale vredno delo in prav je, da pri tem tudi primerno zasluži; toda če je dal svojemu poštenemu izdelku pošteno ime, se utegne nemara prepričati, da je to njegovemu blagu slabo priporočilo in da se mnogo bolje prodaja «produkt», ki nosi gosposko «etiketo» «Palmutrin», dasiprav se le-ta v dobrosti z njegovo mastjo ne more primerjati. Ali «palmutrin» je učeno, in ni spak, da bi ne bil mož, ki je iznašel tako imenitno označbo, pogodil tudi najboljšega olja! «Psiho» odjemalcev poznajo prav dobro tudi tisti krojači, ki obešajo nad svoje delavnice napise «Krojaški ateljé» ali «Konfekcija moških oblek» ali «Tailor» in podoben «švindél». Kadar čitam kaj takega — tudi v Ljubljani je prilika za to —, vselej se spomnim laških «profesorjev biljarda» ali «plesa» in sličnih lahkokruhcev, in kar žal mi je obrtnika, ki je morebiti kljub smešni «firmi» pošten in spreten delavec. Toda meni kranjski «tailor» ni in ne bo delal oblek, ker nimam zaupanja vanj.

No, vse to je žalostno in obenem smešno ter kaže slabo izobrazbo in slab okus, toda naj mi sedaj kdo odkrito in po pravici pove, ali ne stojijo tvorbe individualen, individualističen, producent, inkompatibiliteta, ideacija jezikovno na isti stopnji kot luxodont in pneumokol? In ali niso z npravstvenega stališča prav tako slepilne, da ne rečem sleparske, in nepoštené? Nepristranski presojevalec tu pač ka-li ne bo našel razložka! Pred kratkim sem čital oceno nekega slovenskega zbor-

nika izpod peresa moža, ki ga kot strokovnjaka zelo spoštujem, ki pa je zašel na žalost med naše najhujše tujkarje; tam sem naletel na stavek, da »tvoři umetnikov portret frontispiece knjige«. Ker sem bral stojé, sem najprej sédel, da bi mogel v miru premisliti nedoumno skrivnost, ki se mi je zagonetno pobliskavala iz tajinstvene besede. Ko pa sem jo nekoliko pretipal in presukal, se mi je nenadoma odprlo. Kolik tepček si vendar, sem si priznal, da iščeš ne vem kakšne učenosti v izrazu, ki ne more pomeniti drugega kot »čelno« ali glavno ali prednjo stran v knjigi! Kar odleglo mi je, zakaj po pravici povem, človeku je nerodno, če se zaloti, da zaostaja predaleč za tokom časa in znanosti. Toda brez šale: ali ima pisec pravico, da s tako preprosto vsakdanjostjo takó grdo »potegne« nevednega bravca? Ne! Mar sme pisec zahtevati, naj kateri njegovih stavkov zgolj zato dvakrat ali trikrat preberem, ker si v ničemurni ljubezni do »učenjaške« ciganščine ni utrpel, da bi ne bil napisal tuje spake namesto preproste in vsakomurumljive domače besede? Te pravice noben pisec nima, razen če je to, kar ima povedati, res novo, važno, dosihmal še nikoli izrečeno razodetje. Čas je drag in škoda ga je tratiti za razbistritev uganke, da je dvakrat dve štiri! Drug slovenski pisec piše o modernem odru, ki da neki »darf nicht dreidimensional sein, sondern dimensional-kinetisch«, in o vsebini dramskega dela, ki ne bodi »realistisch oder romantisch, sondern emotional-dynamisch«. Kakšna prislutna latovščina! Zdaj vem natančno — ne, kakšna bodita drama in oder, ampak to, da pisec nima pojma, kakšna bodita! Zakaj če bi vedel, bi povedal tako, da bi ga krščanski človek razumel

in bi mu utegnil biti hvaležen za nauk. Ker pa stvar samemu ni jasna, a bi vendarle rad veljal za učenjakarja, govori v izpreminjastih, sluzavih in gobastih tujkah, ki stavim, da jim ne pozna izvora, ne da bi pogledal v besednjak! Za primerno označenje takega »švindeln« je težko najti primernih besed. Ali niso rokovnjaški stavki »Ti si grile; privolhav si nas v šrencenco pertanat; ti si naj birgav« mnogo smotrnejši, blagoglasnejši in slogovno prikladnejši mimo navedene brozge o drami? Mislim, da! Za primer, kako sodi o taki vrsti pisarjenja ugleden strokovnjak, ki ljubi poleg svoje znanosti tudi svoj jezik, naj služi naslednji navedek: »Übe argwöhnische Vorsicht vor jeder Ankündigung, Zeitung, Schrift mit ausgesprochener Fremdwörtelei, denn sicherlich handelt es sich dabei um nichts vollkommen Redliches, immer steckt eine große oder kleine Unwahrhaftigkeit, ein Mehrscheinenwollen als Sein dahinter... Kein vornehmer, kein sauberer, kein ehrlicher Schreiber sollte (izvirnik ima v drugačni zvezi »würde dann«) ein einziges Fremdwort mehr gebrauchen, als einstweilen noch unbedingt nötig ist... Eine Kunstprosa wird der Sprachschwindler nicht zustandebringen, denn die Kunst ist ehrlich.« (Engel.) — Zadnje »Koprive« prinašajo razgovor med urednikom in sodelavcem, kjer vprašuje le-ta, kaj se pravi »socialno ekonomski«. »Čemu pa?« se pozanima urednik. »Veste,« odvrne oni, »izraz bi mi hodil v nekem mojem članku izredno v priklad, samó ko bi vedel, kaj pomeni.« Muhasti šaljivec je tu v dveh vrsticah bistro označil vso opuhlost in nesmotrnost tujke in pa, recimo ničemurnost — sodelavca.

(Se bo nadaljevalo.)

O RAZLIČNIH TEHNIKAH TISKA IN NJIHOVIH POSEBNOSTIH

III.

OFFSETNI TISK

V zadnjem desetletju se v grafični obrti vedno bolj opaža razvoj in vsestranski napredek tega, po imenu novega, vendar v bistvu že dolgo znanege načina tiskanja.

Kljub temu, da skoro ni panoge v grafični industriji, ki bi glede gradnje strojev mogla pokazati tako popolnost, kakor jo vidimo pri strojih za offsetni tisk, lahko trdimo, da offsetni tisk še vedno ni popoln in je v marsikaterem oziru celo zelo pomanjkljiv.

Prvovrstni uspehi se menjajo dostikrat s popolnimi neuspehi, ki jim najboljši poznavalci in strokovnjaki ne najdejo pomoči. Prav zaradi tega so mnenja o splošni uporabljivosti offsetnega tiska še vedno zelo različna. Priznati pa mu moramo tudi nekatere prednosti pred drugimi načini, kar daje izpodbudo za neumorno stremljenje po končni izpopolnitvi offsetnega tiska.

Načelo offsetnega tiska sloni na posrednem prenosu tiska na papir in se torej od vseh drugih tiskov razlikuje v tem, da se s tiskala odtisne lik najprej na gumijevo prevleko in odtod šele na papir. Zaradi velike prožnosti tiskala, ki je v

tem primeru gumi, je omogočeno tiskanje na popolnoma raskavem, nesatiniranem papirju z najfinejšim sitom. Tisk je izredno mehak in brez posebnega pripravljanja dosežemo kljub raskavi površini papirja veliko mirnost in najboljše umetniške efekte.

Kakor že omenjeno, izvira offsetni tisk že iz prejšnjih let, kajti že nad 40 let se pri tiskanju na pločevine uporablja posredni tisk, ki sloni na istem načelu. Čuditi se moramo danes, da je šele naključje privedlo do misli posrednega tiska tudi na papir. Šele leta 1904. je litografski strojnik W. Rubel v Severni Ameriki prišel nehote do tega odkritja. Ko se je več ur brezuspešno mučil, da bi s kamena dobil na raskavem papirju oster in pokrit odtisk pisemske glave, je namestil na valj večjega kamenotiskarskega stroja gumijevo prevleko. Uspeh je bil še vedno nepovoljen. Med tiskom pa vlagalec slučajno enkrat ni vložil pole; lik se je tedaj odtisnil na gumi. Ko je Rubel natančneje premotril zadnjo stran sledeče vložene pole, je presenečen opazil, da je odtisk na tej strani neprimerno ostrejši nego na prednji, bil pa je seveda obrnjen narobe. S tem je bil odkrit temelj offsetnega tiska. Prvi offsetni tiskalni stroj je zgradila po navodilih strojnika Rubla tovarna «Potter Printing Press Company».

Offsetni tisk spada k tisku s ploskve ter sloni v bistvu na izumu Alojzija Senefelderja, to je litografije. Kemični proces je isti, le s to razliko, da se uporablja namesto kamena cink. Za boljše razumevanje in pa, ker je offsetni tisk z litografijo, odnosno kamenotiskom popolnoma soroden in od njega v največ primerih tudi odvisen, je potrebno, da v prvi vrsti spoznamo bistvo litografije z vidika kemije.

Solnhofenski kamen, tiskalo v kamenotisku, se uporablja tudi pri offsetnem tisku za originalne risbe ali fotografsko-litografske posnetke. Pridobiva se v kamenolomih pri Solnhofenu na Bavarskem.

Glavni sestavni del tega kamena je ogljikov kisli apnenec, poleg tega pa vsebuje manjše množine kremenove kisline, gline in železnega okisa. Kremenova kislina vpliva na trdoto kamena, druge snovi pa na barvo in druge lastnosti. Snov litografskega kamena je luknjičava. Maščobni snovi, in sicer litografski tuš in barva za pretiskavanje, se vležeja v to luknjičavo

plast. Da pa prazna mesta zaščitimo pred sprejemanjem maščobe, jih moramo jedkati. Glavna naloga pri jedkanju pripada arabski cediki, odnosno kislini, ki jo ta vsebuje, t. j. arabinovi kislini.

Ako primešamo raztopljeni cediki solitrno kislino, dobimo nov kemični produkt, tako zvano metarabinovo kislino ali, običajno rečeno, jedkovino. Pri jedkanju se kamen na praznih mestih izpremeni v apnenec, odgovarjajoč kislini, ki ima to lastnost, da kamen ščiti pred sprejemanjem maščobe.

Istočasno se pod vplivom te kisline izvrši tudi na pokritih mestih kemična izprememba. Litografski tuš in barva za pretiskavanje vsebujeta milo. Kislina loči sodo, ki je še v milu, od ostalih mastnih teles. Nastali nitrat sode se zaradi svoje raztopljivosti v vodi pri izmivanju kamena odstrani. Nanovo nastale maščobne kisline pa so v vodi neraztopljive ter se združijo s kamenom. Prasnov kamena se je izpremenila v mastnokisli apnenec, postala je trša in zelo sprejemljiva za maščobe.

Že Senefelder je delal poskuse, da bi nadomestil kamen z drugo, lažjo in priročnejšo snovjo. Najboljše uspehe je dosegel še pri cinku, vendar do povoljnega uspeha ni prišel.

Kemični postopek je pri kamenu kakor pri cinku skoro isti, samo da delujejo kisline nasprotno.

Medtem ko kamen jedkamo (pripravljamo za neobčutljivost proti sprejemanju maščobe) z močnimi kislinami, n. pr. solitrno kislino, — razkislimo (pripravimo za zopetno sprejemljivost maščobe) pa ga s slabšimi, organskimi kislinami, n. pr. očetno kislino —, jedkamo cink s solmi, razkislimo pa ga z močnimi kislinami.

Prvotno so jedkali s kromovo in česlovo kislino. Uspehi so bili vedno nepovoljni, uporaba kromove kisline pa je poleg tega povzročila pri delavcih mnogo obolenj na ledvicah in gnojnih ranah.

Kemične izpremembe na cinku pod vplivom soli, odnosno kislin so naslednje: Ako položimo cink v sodo (ogljikov kisli natron), vidimo, da ostane čist. Cinka te soli ne načno. Ako položimo isti cink v galunovo raztopino, vidimo, da se pokrije v kratkem času s cinkovim okisom. Ako vzamemo namesto galuna druge soli, n. pr. kisli amonijak, vidimo, da dobiva cink sčasoma belo

plast kot pri galunu. Razlika: Pri galunu sta se združili prasnov cink in prasnov kisik, in sicer v enakem razmerju. Ta okis je v očetni kislini raztopljiv.

V drugih solih se združi prasnov cink z neko drugo prasnovjo te kemične združitve, zadnja pa se pri tem izpremeni. Prasnov, s kemičnim nazivom «fluor» in «fluorcalcium», se v razmerju dveh delov fluora in enega dela cinka združi. Cink postane tudi bel, vendar je ta plast raztopljiva samo v solni kislini. Cink je razgorel; vendar je razgoreli kisik nadomeščen z dvema enakovrednima deloma, ki varujeta cink pred vplivom maščobe. Vpliv maščobnih kislin pri cinku je isti kot pri litografskem kamenu.

Prevrat v uporabi jedkovin za cink se je izvršil šele v začetku dvajsetega stoletja, ko je dr. Strecker v Darmstadtu s svojimi sredstvi posebno pa s tako zvano Streckerjevo soljo za jedkanje cinka, potisnil vse prejšnje metode v ozadje; in še danes se v vseh obratih uporabljajo njegove kemikalije. Poleg teh imamo tudi že več drugih patentiranih sredstev, ki pa se uveljavljajo le deloma.

Litografski kamen pride, kakor smo že omenili, pri offsetnem tisku v poštev le za risanje originalnih risbin pa za fotografsko-litografske posnemke. Ker daje kamen za izvedbo raznih korektur in retuš na originalih vsestranske možnosti, ga cink ne more nadomestiti, razen v primerih neposrednih posnemkov ali risb za stroj.

Cink zopet ima pred kamenom druge prednosti. Pretiski na njem vzdrže večje naklade in ker so — kar je za offsetni tisk glavno — cinkove plošče upogljive, jih torej lahko pritrdimo na valj v tiskalnem stroju, ki je zgrajen po načinu rotacijskih strojev.

Pri tisku s kamena kakor s cinka, je potrebno, da je plošča vedno enakomerno mokra, ker bi sicer plošča na vseh mestih sprejemala barvo. To močenje plošče preskrbijo v strojih nameščeni valji, naprava za močenje, ki so prevlečeni z bombaževino (flanelo).

V nasprotju z drobno luknjičavim kamenom, cink vode ne sprejema. Gladka cinkasta plošča bi bila za tisk torej nesposobna, zato jo moramo opremiti s plastjo, ki sprejema in drži vodo, to je moramo jo ozrniti.

To napravimo na ta način, da s pomočjo posebej za to zgrajenega stroja nasujemo na ploščo plast steklene sipe in natresemo nanjo steklenih zrn 0.18 do 0.28 mm premera. Stroj se giblje z veliko brzino v vodoravnem kroženju ter z rotacijo zrn povzroča mehanično brušenje, odnosno zrnjenje površine ploskve.

Pretisk, t. j. prenos originala na ploščo za offsetni stroj se vrši na enak način, kakor pri kamenotisku.

Od originalnih risb, ki jih vrezavajo ali rišejo s tušem litografski risarji ali pa so posnete negativno s sitom na kamen, se napravijo v ročni kamenotiskarski stiskalnici na posebej za to prirejeni papir odtiski z barvo za pretisk.

Pretiskar razvrsti te odtiske na kartonu iste velikosti, kakor ga ima za tisto delo določeni papir in jih pritrdi z iglo pribadalko. Odtiski morajo biti zelo ostri, čisti in enakomerni.

V nasprotju z drugimi načini tiska je risba pri offsetnem tisku na plošči obrnjena na prav. Originali, ki so risani za kamenotisk, se pri pretiskavanju obračajo s pripravo «Wendum», to je odtisk s kamena se napravi naprej na gumijevo ploskev in od tam šele se odtisne na pretiskarski papir. Na isti način se prenaša tudi stavek.

Prenos pretiskov na cinkaste plošče oskrbe posebne posnemalne stiskalnice, običajno z motorskim pogonom. V tej stiskalnici je železna podlaga iste velikosti, kakor je plošča. Na dobro zbruseno in očiščeno ploščo položimo pretisk ter ga pod močnim pritiskom nekolikokrat potegnemo skozi stroj. Po večkratnem močenju in ponovnem vlečenju skozi stroj odstranimo razmočen papir s plošče, ploščo gumiramo, izmijemo z mastno tinkturo in nanesemo z valjem nemastno barvo. Plošča mora biti pri nanašanju barve vedno mokra, da se barva prijema le na mastnih mestih. Ko smo pretisk izboljšali in očistili morebitnih madežev, ga namažemo z lojevcem (talkumiramo) in jedkamo. S tem je pretisk za stroj gotov.

Namesto pretiska se v zadnjih letih uveljavlja prenašanje in razmnoževanje originalov s fotografsko-mehaničnim posnemanjem. V to svrhu gradijo razne kopirne priprave, ki omogočajo razmnoževanje enega in tudi več različnih negativov po celi plošči z največjo natančnostjo. Ta način prenašanja ima pred pretiskom velike prednosti. Posnemki so mnogo

ostrejši kot pretiski in take plošče vzdržé znatno večje naklade. Vendar tudi ta iznajdba ne more pretiska vedno in popolnoma nadomestiti ter se zbog tega kakor tudi zbog visoke nabavne cene ta naprava le počasi uvaja.

Konstrukcije offsetnih strojev so zelo različne, ter se od leta do leta izpreminjajo in izpopolnjujejo. V nobenem stroju pa niso združene vse prednosti, ker je to tehnično skoraj neizvedljivo in pa ker se ravnaajo konstrukcije po tem, za katero vrsto dela je stroj namenjen. Imamo tudi stroje, ki tiskajo na obeh straneh istočasno. To so navadno stroji za tisk ilustriranih časopisov, uporabljamo pa lahko nekatere vrste teh strojev obenem tudi za istočasni dvobarvni tisk.

Strojnik za offsetne stroje mora biti v prvi vrsti dober kamenotiskar, t. j. poznati mora do

podrobnosti vse težave in posebnosti tiska s ploskve, dobro razločevati razne barve, odtenke barv ter biti obenem izvrsten mehanik. Brez teh zmožnosti strojniku na offsetnem stroju samostojno delo ni mogoče.

Za offsetni tisk imamo posebne barve, ki pa so uporabne tudi za kamenotisk, z razliko, da so bolj zgoščene, drobneje zmlete, in sicer z razmaščenim firnežem.

Anilinske barve, ki se v vodi topijo so za offsetni tisk in za kamenotisk neuporabljive.

Za offsetni tisk tudi ni uporabljev vsak papir. Slabo klejeni papirji, kakor tudi papirji, ki prašijo, za offsetni tisk niso uporabljivi. Kakovostna dela je mogoče izvrševati le na posebnih, za offsetni tisk izdelanih papirjih, ki so navadno raskavi ter manj podvrženi vplivom vlage kot navadni papirji.

Josip Čemažar.

SLOVENSKA BIBLIOGRAFIJA SESTAVIL J. ŠLEBINGER ZA LETO 1929

197. **Katalog** kolektivne razstave Riharda Jakopiča. Natisnili J. Blasnika nasl. v Ljubljani. 1929. 8°. (8 str.)
198. **Katalog, Razstavni**, II. mednarodne razstave psov vseh pasem 19. in 20. maja 1929 v Ljubljani. Izdal Jugoslovanski kinološki savez. Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. V. 8°. 47 str.
199. **Komanova Manica**: Prisega o polnoči. Igra v štirih dejanjih. Ljubljana. Založil rodoljub. Natisnila Učiteljska tiskarna. 1929. M. 8°. 80 str.
200. [Koritnik Gregor] psevd. Griša: Listič iz angleške lirike. Ljubljana. Samozaložba. Tiskarna A. Slatnar v Kamniku. 1929. 79 str.
201. **Laboratorij, Specialni**, za zdravilna zelišča lekarne Mr. ph. L. Bahovec, Ljubljana, Kongresni trg št. 12. Tisk J. Blasnika nasl. v Ljubljani. 1929. M. 8°. 32 str. (Hrvatsko besedilo).
202. **Lapajne Stanko**: Mednarodno in medpokrajinsko zasebno pravo kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev s pravnimi granami posestrimami. Ljubljana. Založila Tiskovna zadruga. (Natisnila Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani.) 1929. V. 8°. 398 str.
203. «**Ljubljana**», Slovensko glasbeno društvo. (Ob 36letnem delovanju. Spored koncerta ob svetovaclavski proslavi v Pragi.) Tisk Jugoslovanske tiskarne v Ljubljani. (1929.) 8°. 16 str. + 2 l. slik v bakrotisku.
204. **Maleš Miha**: Rdeče lučke ali risbe o ljubezni. Ljubljana. Založil avtor. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. 1929. 8°. 111 str.
205. **Meršol Valentin**: Malarija. Z 1 barvno sliko. Izdal in založil Higijenski zavod v Ljubljani. Tisk J. Blasnikovih nasl. [1929]. M. 8°.
206. **Navodila** o vzgoji, prehrani, boleznih, skubitvi kanarčka; vežba ptičev za razstave itd. Sestavil in založil V. Zupan v Ljubljani. Tiskal M. Hrovatin v Ljubljani. 16°. 87 str.
207. **Navodila** za požarne ogleda. Tiskal Hinko Sax v Mariboru. (1929). 16°. 12 str.
208. **Navodila** za reševanje spisov pri poštah in oblika uradnih poročil. (D. št. 10.488/IIa — 1929.) Tiskarna direkcije pošte in telegrafa v Ljubljani. 1929. 8°. 13 str.
209. **Ob** desetletnici naše univerze. Naslovno stran narisal Ljuba D. Jurkovič. Izdal in založil «Svet slušateljev ljubljanske univerze». Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. 1929. 4°. 26 str.
210. **Ogrin Fran**: Državoznanstvo. V Ljubljani. Samozaložba. Natisnil Makso Hrovatin. 1929. V. 8°. 160 str.
211. **Opeka Mihael**: Odrešenje. Sedem govorov o Jezusovem trpljenju v stolni cerkvi sv. Nikolaja v Ljubljani. 1.—3. tisoč. V Ljubljani.

- Založila prodajalna K. T. D. H. Ničman. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. 1929. 8°. 79 str.
212. † **Pax!** S tem vabi Slovenska dijaška zveza vse svoje mlade prijatelje na svoje prireditve v počitnicah 1929. Tisk J. Blasnika nasl. v Ljubljani. (1929). 4°. 4 str.
213. **Perpar Marija:** Poizkusi iz kombinacij triaryl-methan- in diaryl-amin-radikalov. Odlomki iz inavguralne disertacije za dosego doktorske časti. V Ljubljani. Tiskarna «Slovenija». 1929. 8°. 5 str.
214. **Peszmi,** Krsztsanszke mrtvecsne. Drügo vödánye. (Priredil Ádám Luthár, ev. duhovnik v Puconcih.) Drukane v - Murszkoj Szoboti v - Prekmurskoj tiskarni. 1929. M. 8°. 152 str.
215. **Podržaj Ivan:** Martin Brbek. Izdala in založila založba Luč. Natisnila Narodna tiskarna v Ljubljani. 1929. 8°. 120 str. («Konec prve knjige.»)
216. **Polec Janko:** Ljubljansko višje šolstvo v preteklosti in borba za slovensko univerzo. Posebni odtis iz zbornika «Zgodovina slovenske univerze v Ljubljani do leta 1929». Ljubljana. Jugoslovanska tiskarna. 1929. 4°. 229 str.
217. **Polec Janko:** O retraktni pravici na našem ozemlju. (Prinos k zgodovinskemu razvoju zasebnega prava.) Posebni odtisek iz «Slovenskega pravnika» št. 1—6. Založilo društvo «Slovenski pravnik». Natisnila Narodna tiskarna v Ljubljani. 1929. 8°. 23 str.
218. **Poročilo** o desetletni upravni dobi (1. januarja 1919. do 31. decembra 1928.) okrajnega zastopa v Mariboru z uvodno zgodovinsko črtico. Izdal in založil okrajni zastop v Mariboru. Tiskarna sv. Cirila v Mariboru. 1929. V. 8°. 134 str.
219. **Poročilo** o rednem občnem zboru zadruga brivcev, frizerjev in lasničarjev v Ljubljani, ki se je vršil dne 25. februarja 1929. v posvetovalnici Zbornice za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani. 4°. 4 str.
220. **Poziv** vsem p. n. drž. upokojencem(kam) Slovenije v odločilnem trenutku! Izdalo društvo upokojenih javnih nameščencev za Slovenijo v Ljubljani. Tisk J. Blasnika nasl. v Ljubljani. 1929. 8°. 4 str.
221. **Pravila** «Dobrodelnega društva grafičnega delavstva». Natisnila Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani: (1929.) M. 8°. 16 str.
222. **Pravila** društva «Lesni agrar Slovenije». Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. 1929. 8 str.
223. **Pravila** Jugoslovske, jugoslovanske-češke industrije d. d. Kranj. Natisnila Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani. 1929. V. 8°. 15 str.
224. **Pravila** podpornega društva mestnih delavcev s sedežem v Ljubljani. (Tiskal?) 1929. M. 8°. 12 str.
225. **Pravila** Stavbne družbe d. d. Ljubljana 1929. Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani. 8°. 14 str.
226. **Pravila** Udruženja nižjih uslužbencev v Ljubljani, preosnovana 1929. leta. Ljubljana. Tiskarna «Slovenija». M. 8°. 15 str.
227. **Pravilnik** k zakonu z dne 28. marca 1929. o izpremembah in dopolnitvah zakona o neposrednih davkih z dne 8. februarja 1928. Priloga h knjigi: Pravilnik za izvrševanje zakona o neposrednih davkih z dne 8. februarja 1928. in drugi predpisi, izdani na podstavi tega zakona. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani. Natisnila Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani. (1929). 8°. 12 str.
228. **Pravilnik** oblastne bolnice za duševne bolezni ljubljanske oblasti Ljubljana-Studenec. Ponatis iz Samouprave, Uradnega lista ljubljanske in mariborske oblasti, letnik II., št. 5. z dne 19. januarja 1929, uredba št. 13. Založba Ljubljanskega oblastnega odbora. Jugoslovanska tiskarna. 1929. V. 8°. 34 str.
229. **Pravilnik** za izvrševanje zakona o neposrednih davkih z dne 8. februarja 1928 in drugi predpisi, izdani na podstavi tega zakona. V Ljubljani. Založila Tiskovna zadruga. Natisnila Delniška tiskarna. 1929. 8°. 367 str. + 6 tabel.
230. **Pravilnik** za oblastne bolnice v področju ljubljanske oblasti. Ponatis iz Samouprave, Uradnega lista ljubljanske in mariborske oblasti letnik I., št. 4. z dne 1. maja 1928, uredba št. 20. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. 1929. 8°. 59 str.
231. **Pravilnik** zdravstvenega doma v Cerkljah ob Krki. Higijenski zavod kraljevine SHS v Ljubljani. Natisnila Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani. 1929. 16°. 11 str.
232. **Pregled** kartiranja ambulantičnih pošt in prevoza neposrednih sklepov v okrožju direkcije pošte in telegrafa v Ljubljani. Veljaven od 15. maja 1929. Izdal poštni oddelek ministrstva za zgradbe v Beogradu. Natisnila tiskarna direkcije pošte in telegrafa v Ljubljani. V. 8°. 132 str.
233. **Priol Josip:** Sadjarske zadruga. Referat na izrednem občnem zboru dne 13. decembra 1928. Izdala Zadruga zveza v Ljubljani. Tiskala Zadruga tiskarna v Ljubljani. 1929. 16°. 32 str.
234. **Purgaj Lidvina, S.M.:** Gospodinjstvo. Navodilo za vsa v domačem gospodinjstvu važna opravila. Šolam in gospodinjam sestavila — —, bivša voditeljica «Gospodinjske šole» v Ljubljani. Zdravstveni del spisal dr. Fr. Dolšak. Drugi, pomnoženi natis s 156 slikami. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. 1929. V. 8°. VIII. + 296 str.
235. **Red, Delovni,** za industrijsko delavstvo obratov Združenih papirnic Vevče, Goričane

- in Medvode, d. d. v Ljubljani. Natisnila Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani. 1929. 8°. 17 str.
236. **Seigerschmied Josip:** Najlepši pozdrav in najlepša prošnja najboljši materi. V Ljubljani. Samozaložba. Natisnili J. Blasnika nasl. 1929. 8°. 122 str.
237. **Seliškar Anton-Gorjančev:** Čudak in solnčna ura. (Pesmi.) Maribor. Založila Zagorka Seliškar. Natisnil Hinko Sax v Mariboru. 1929. M. 8°. 48 str.
238. **Sestra Marija Marta Chambon,** lajika iz reda Marijinega obiskovanja v Chambéry-u in pobožnost k sv. ranam našega Gospoda Jezusa Kristusa. Izdal in založil uršulinski samostan v Ljubljani. Jugoslovanska tiskarna. 1929. 8°. 59 str.
239. **Skoz ogenj in vodo.** Življenjepisne črtice o sv. Janezu od Boga, ustanovitelju reda Usmiljenih bratov, zaščitniku bolnikov, bolnišnic in sličnih zavodov po katoliškem svetu. Izdal in založil konvent Usmiljenih bratov v Kandiji. Natisnil J. Krajec nasl. v Novem mestu. 1929. 8°. 56 str.
240. **Slavič Matija:** Katoliška akcija. Ponatis iz «Časa» I. XXIII. št. 7. Založila Leonova družba. V komisiji pri Novi založbi v Ljubljani. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. 1929. V. 8°. 19 str.
241. **Sloga.** Nar. železničarsko glasbeno društvo. 1919—1929. Ob desetletnici k V. rednemu občnemu zboru. Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. 8°. 52 str.
242. **Solitarius H.** Nepoznani znanci. Založil samostan očetov cistercijanov. (Natisnila samostanska tiskarna.) Rajhenburg. 1929. 8°. 115 str.
243. **Spomenica.** 1919—1929. Deška in dekliška meščanska šola v Trziču. Uredil Lajovic Albin. Izdalo ravnateljstvo šole. Natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. (1929.) 8°. 67 str.
244. **Spomenica** gospodom vladnim funkcionarjem in narodnim poslancem. Zveza jugoslovanskih hranilnic v Ljubljani. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. 1929. 8°. 7 str. (Slovensko in srbskohrv. besedilo.)
245. **Stelè France:** Celjski strop. Umetnostno zgodovinska studija o stropu v «stari grofiji» v Celju. Izdal in založil mestni magistrat v Celju. Tiskala in klišeje izvršila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. 1929. 8°. 40 str. + pregledna slika slikanega stropa in 8 l. slik.
246. **Stroj Alojzij:** Sveti Anton Padovanski čudodelnik. Molitvenik. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna. 1929. 16°. 195 + (III) str.
247. **Sztarisinsztvo i zvacinsztvo.** Vödáno po Hahn Izidor, trgovina s papirjem v Murski Soboti. III. natiszk. Stampano v Prekmurski tiskarni v Murski Soboti. 1929. 8°. 64 str.
248. **Šola,** Naša meščanska. Izdalo ob proslavi desetletnice ustanovitve naših meščanskih šol društvo meščanskošolskega učiteljstva v Ljubljani. Uredili: Rudolf Pečjak, Henrik Korenc, Tone Seliškar. Natisnila Učiteljska tiskarna. 1929. 8°. 139 str.
249. **Štrekelj Josip:** Mali vrtnar. Izdala in založila Nabavljalna zadruga uslužbencev drž. železnic v Sloveniji, r. z. z o. z., Šiška-Ljubljana. Tiskal Makso Hrovatin v Ljubljani. (1929.) 8°. 36 str.
250. **Šuklje Fran:** Ustava in uprava. Ponatis iz «Časa» I. XXIII. Izdala in založila Leonova družba. Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. 1929. V. 8°. 20 str.
251. **Tavzes Janko:** Slovenski preporod pod Francozi. Inavguralna disertacija. V Ljubljani. Tiskali Blasnikovi nasl. 1929. V. 8°. 54 str.
252. **Tekme** članov in članic Jugoslovenskega sokoškega saveza ob II. vsesokolskem zletu v Beogradu leta 1930. I. Razpis tekem. II. Dodatna določila k tekmovalnemu redu JSS. Izdal tehnični odbor JSS. Založil JSS. Natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. 1929. 8°. 78 str.
253. **Teraš Mavricij,** P. o. min. cap.: Za visokim ciljem. Pota in ovire krščanskega življenja. Založila in izdala prodajalna K. T. D. (Ničman). Natisnila Jugoslovanska tiskarna. [1929]. 8°. 172 str.
254. **Trgovec, Lesni.** Praktična navodila za lesno trgovino, proračuni in tabele za stoječi, tesani in rezani les, okrogli les in teže različnega lesa. Carina, izvozni predpisi, uverjenja in akreditivi, sklepní listi in trgovske zadruge in društva. Ljubljana 1929. Samozaložba. Natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. M. 8°. 61 str.
255. **Uredba** Oblastne skupščine ljubljanske oblasti o ribarstvu in pravilnik o izdajanju ribarskih knjižic. Ponatis iz Samouprave, Uradnega lista ljubljanske in mariborske oblasti, letnik I., št. 15. z dne 31. decembra 1928., uredba št. 55., in letnik II., št. 3. z dne 19. januarja 1929., pravilnik št. 14. Ljubljana. Založba Ljubljanskega oblastnega odbora. Jugoslovanska tiskarna. 1929. V. 8°. 28 str.
256. **Uredba** Oblastne skupščine mariborske oblasti o samoupravni zdravstveni službi v občinah mariborske oblasti izven avtonomnih mest Maribora, Celja in Ptuja. — Pravilnik oblastnega odbora mariborske oblasti o razdelitvi občin na zdravstvena okrožja in uvrstitev slednjih v krajevne razrede. Ponatis iz Samouprave, Uradnega lista ljubljanske in mariborske oblasti, letnik I., št. 10. in 13. z dne 11. sept. 1928.

- uredb št. 37. in 46. Ljubljana. Založba Mariborskega oblastnega odbora. Jugoslovanska tiskarna. 1929. V. 8°. 29 str.
257. **Ustroj** tehniške srednje šole v Ljubljani. Ponatis iz izvestja za šolsko leto 1928./1929. Natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. V. 8°. 15 str.
258. **Vaje, Gasilske**, s sekiricami. (Priredil Ljudevit Musek.) Založila J. G. Z. v Ljubljani. Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. (1929.) 8°. 12 str.
259. **Vaje, Proste**, moškega naraščaja (Proste vežbe muškega naraščaja) za II. jugoslovanski vsesokolski zlet v Beogradu leta 1930. (Sestavil Franjo Mačus.) V Ljubljani. Založba «Jugoslovenskega sokolskega saveza». Natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. 1929. 8°. 23 str.
260. **Vaje, Proste**, ženskega naraščaja (Proste vežbe ženskega naraščaja) za II. jugoslovanski vsesokolski zlet v Beogradu leta 1930. (Sestavil Franjo Mačus.) V Ljubljani. Založba «Jugoslovenskega sokolskega saveza». Natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. 1929. 8°. 31 str.
261. **Virant France**: Problemi in cilji moderne medicine. Ponatis iz «Slovenskega naroda». Ljubljana. Natisnila Narodna tiskarna. 1929. M. 8°. 16 str.
262. **Vurnik Stanko**: Uvod v glasbo. I. Sistematični del. V Ljubljani. Izdala in založila «Nova založba». Natisnila Jugoslovanska tiskarna. 1929. 8°. 176 str.
263. **Zagonetke, Narodne**. Po zbirki Vuka-Karadžića priredil Alojzij Gradnik. (Izdala Naša založba, ima jo v zalogi Katoliška knjigarna v Gorici. Natisnila Katoliška tiskarna v Gorici.) 1929. M. 8°. 40 str.
264. **Zakon** o izpremembah in dopolnitvah zakona o neposrednih davkih z dne 8. februarja 1928. Priloga k XXII. snopiču zbirke zakonov, ki jo izdaja Tiskovna zadruga v Ljubljani. (1929.) 8°. 12 str.
265. **Zbornik**, Jakopičev jubilejni. Uredil Fran Albrecht. Izdaja Ljubljanskega zvona. V Ljubljani. Založila Tiskovna zadruga. Grafično delo in reprodukcije izvršila Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani. Opremil ing. arh. Janko Omahen. 1929. 4°. 98 str. + 10 umetniških prilog v bakrotisku.
266. **Zgodovina** slovenske univerze v Ljubljani do leta 1929. Izdal rektorat univerze kralja Aleksandra Prvega v Ljubljani. (Rektor dr. M. Vidmar.) Grafično delo izvršila po načrtih g. prof. Plečnika Jugoslovanska tiskarna. (1929). 4°. (IV) + 14 slik v bakrotisku + 536 str.
267. **Zorec Črtomir**: Življenje v taboru. Spisal in z lesorezi opremil — —. Založila Mariborska gozdovniška župa. Tiskarna «Slovenija» v Ljubljani. (1929). M. 8°. 20 str.

TEHNIČNE NOVOSTI

Zadnje novosti tvrdke Berthold & Stempel, Ges. m. b. H., Wien, V.:

Flamingo

Sredi poljan si in poješ mi pesem zeleno vso, vriskaš in

Garamond

Sredi poljan si in poješ mi pesem ze-

Ležeča Garamond

Sredi poljan si in poješ mi pesem ze-

Krepkejša Garamond

Sredi poljan si in poješ mi pesem

Baskerville antiqua

Sredi poljan si in poješ mi pesem

Ležeča Baskerville antiqua

Sredi poljan si in poješ mi pesem ze-

Krepkejša Baskerville antiqua

Sredi poljan si in poješ mi pesem

Krepka Ratio latinska

Sredi poljan si in poješ mi

Groteskna Elegant

Sredi poljan si in poješ mi pesem

Krepkejša groteskna Elegant

Sredi poljan si in poješ mi pesem

Krepka groteskna Elegant

SREDI POLJAN SI IN

Omega

Sredi poljan si in poješ mi pe-

Tenka ležeča Säculum

Sredi poljan si in poješ mi pesem ze-

Krepka ležeča Säculum

Sredi poljan si in poješ mi pe-

Svetla ležeča Säculum

SREDI POLJAN SI

Ad astra

Sredi poljan si in poješ mi pesem

Tenka Metropolis

Sredi poljan si in poješ mi pesem zele-

Krepka Metropolis

Sredi poljan si in poješ

Visoka Metropolis

Sredi poljan si in poješ

Svetla Metropolis

SREDI POLJAN SI

Kleukenseva Scriptura

Sredi poljan si in poješ mi pesem zeleno vso, priskaš

Vsi vzorci so v velikosti tertia (16 enot).

Stroj za tisk iz izdolbenine znamke M. A. N. (sistem Wilhelm) za pole. Znanemu stroju M. A. N. za tisk iz izdolbenine (sistem Wilhelm) je bila dodana nova naprava, in sicer izlagalnik za izlaganje tiskanih pol — D. R. P. a. —, ki se dá premikati in deluje po principu dvojnoobratnih izlagalnikov. Trakovje prenese polo s tiskano stranjo navzgor do izlagalne deske, na kar se kotali pod polo navzad in jo spusti na skladanico. Ob

**15. RAZSTAVA
NAR. GALERIJE
GOJMR ANTON KOS
LOJZE DOLINAR
FRANC PAVLOVEC**

Plakat 63×95 cm, črna in rjava barva na belem papirju.
Osnutek G. A. Kosa. Litografija J. Blasnika naslednikov v Ljubljani.

stajališču strojnika, pod oblikovnim valjem, je izlagalna deska, ki leži v svrhu kontrole tiska pregledno in je prosto dostopna. Za strojem, pod vlagalno desko, pa je prirejena še druga izlagalna deska; ta je namenjena večjim nakladam. S pomočjo te nove naprave, in sicer z enostavno prestavo ročnega vzvoda je mogoče med pogonom poljubno uravnati tek pole k sprednji ali zadnji izlagalni deski. Če hočemo n. pr. vzeti zadnjo skladanico tiskanih pol iz stroja, zadostuje le premik vzvoda in pole se odlagajo za čas odzema skladanice na sprednjo izlagalno desko. Isto velja zmislu primerno tudi pri odzemanju sprednje skladanice.

O NAŠIH TISKIH

Nemška ocena našega tiska. Vodilna nemška strokovna revija, «Der deutsche Drucker», Berlin SW 61, Hagelbergerstrasse 49, ki je razširjena po vsej Evropi in ki izdaja vsako leto posebne izdaje v drugih evropskih jezikih, je prinesla v letošnji oktobrski številki naslednjo oceno: Pred nami leži lep primer visokega stanja knjižne umetnosti, ki ga je danes dosegla Jugoslavija, in sicer v delu «Jakopičev zbornik», ki ga je izdalo založništvo «Tiskovna zadruga» ter ga izdelala Delniška tiskarna v Ljubljani. Zbornik je posvečen delovanju slikarja Jakopiča, ki je pred kratkim praznoval svoj 60letni jubilej. Tipografski vzorno opremljeno besedilo poživljajo številne reprodukcije umetnikovih stvaritev v enobarvnem tisku in tribarvne v tisku iz izdolbenine, ki so docela odlične tako glede tehnike kakor tudi glede umetniškega posnetka. Veselje je videti te lepe barvaste tiske iz izdolbenine. Plemenito oblikovana vezava in tipografska oprema sta delo grafika inž. arh. Janka Omahna.

Pisemska glava Zveze faktorjev za Slovenijo. Zveza faktorjev za Slovenijo je razpisala natečaj za svojo pisemsko glavo. Prvo oceno je dobila Delniška tiskarna, drugo in tretjo pa Gladnikov risarski tečaj.

*
ZVEZA FAKTORJEV
— ZA SLOVENIJO —
*

Z VEZA AKTORJEV ZA SLOVENIJO V LJUBLJANI

FOTOGRAFIJA

Amaterjeva temnica.

Za uspešno fotografsko delo je potrebno dobra temnica. Vsa dela, od vlaganja plošč v kasete pa do končne kopije slike se vršijo v temnici. Res je, da se največkrat rabijo kot temnice sobe ali kuhinje z zastrtimi okni, ter je vsako opravilo mogoče le v nočnem času, toda to je mogoče le začasno; kajti resno fotografsko udejstvovanje brezpogojno zahteva dobro in stalno urejeno temnico. Skoro v vsaki hiši se dobi kak prostor, ki bi bil primeren za to. Čim večji je ta prostor, tem boljše je. Bivanje v temnici mora biti prijetno ali vsaj znosno.

Na vsak način pa mora temnica imeti okno, ki ga je mogoče odpreti, da temnico prezračimo, ker kemikalije ali tudi samo petrolejka okužijo zrak z nezdravimi plini, ki so skrajno škodljivi. Da je temnica tudi v zimi uporabna, mora imeti peč ali pa kako drugo možnost, da se ogreje. To je važno predvsem zaradi tega, ker večji del kemikalij zahteva pri delu običajno sobno temperaturo 16° do 20° C. Nadalje temnica ne sme biti vlažna, ker bi imelo to slabe posledice za fotografski material.

Važna je luč v temnici. Prav za prav so potrebne tri luči: temnordeča, rumena in bela. Ako ima temnica okno, se more dnevna svetloba uporabljati na ta način, da se vstavi v okno rdeče steklo. Bolj enakomerna je seveda dobra petrolejka z rubinastim cilindrom ali pa električna luč. Kjer ni elektrike, je najbolje, da uporabljamo petrolejko z dvema cilindroma, pri kateri moremo menjati rubinast cilindar z rumenim ali tudi belim. Kdor pa razpolaga z elektriko, naj si nabavi rubinasto in rumeno žarnico, kar je najenostavnejše. Poudariti je treba, da ni vsaka rdeča luč uporabljiva za temnico. Tu je treba izrecno

zahtevati rubinasto steklo ali žarnico. Tudi tako imenovane zvonaste luči z izpremenljivim zvonom so prav praktične.

Nadaljnja oprema temnice je večja miza, na kateri imamo pri delu sklede, material in druge priprave. Sklede morajo biti najmanj tri: za razvijalca, vodo in fiksirno kopel. Luč, zlasti rdeča, naj bo nameščena tako, da moremo pri mizi opazovati ploščo ali sliko od blizu. Temnica naj bo tudi obilno preskrbljena z vodo. Ako v prostoru ni vodovoda, naj bo vedno pri roki vrč čiste vode in pa posoda za odlivanje. Tudi ne sme manjkati čista brisača, kajti po vsakem dotiku prstov s katerokoli tekočino, si moramo prste najprej dobro umiti in jih suho obrisati.

V temnici bodi tudi omara ali vsaj večja polica, kjer so shranjene steklenice s kemikalijami, posode in ostale priprave.

Brezpogojno pa mora v temnici vladati največja snaga in čistost. Brez popolne snage in natančnosti fotograf ne more pričakovati dobrih uspehov.

JEZIKOVNO REŠETO

UREJUJE DR. KOLARIČ RUDOLF

**Tu je bil rojen, ali Tu se je rodil
Janez Vajkard Valvasor.**

Lepo spominsko ploščo so postavili v Ljubljani temu zaslužnemu zgodovinarju kranjske dežele. Spodobilo bi se pa, da bi napis na plošči bil pravičen, da ne bi bila z njim ovekovčena velika jezikovna napaka. Za take monumentalne napise, ki imajo namen stoletjem oznanjati slavo naših znamenitih mož, bi bilo pač nujno potrebno, da poskrbijo prirejevalci tudi za čistost jezika na njih, da se ne bodo naši zanikrnosti smejali pozni rodovi, če jim bo več mari jezika, kot je nam.

Kaj je na tem napačnega?

Glagol *roditi se* je trpni glagol in kot tak ne more imeti trpnopreteklega deležnika (glasiti bi se moral: rojen sem se, kar je pa nesmisel). V potrebi pa trpnopretekli deležnik nadomešča tvornopretekli deležnik na — l.

Zato je prav samo: Tu se je rodil Janez Vajkard Valvasor.

Kč.

Nekaj o srbskohrvatskih besedah v slovenščini.

Po nekaterih slovenskih časnikih kar mrgoli raznih nepotrebnih in celo grdih srbskih in hrvatskih besed, ki napravljajo vsebino člankov Slovcu, vsaj preprostejšemu, često nerazumljivo. Tako na primer lahko čitate o Macdonaldovi zadači v Kanadi, o raznih slovenskih zaročnikih in zaročnicah, o svršnikih in košuljah,

o izložbah (v pomenu razstave), o civilnih brakih, o ploči (v pomenu šolske table), o neprekidnem službovanju tega ali onega činovnika itd. itd.

Difficile est satiram non scribere, posebno tukaj. Kaj mari sledeče slovenske besede: nalog a, z a-ročenec, z a-ročenka, p ovršnik, s r a j c a, razstava, zakon, črna deska (tudi samo deska, ali celo že čisto udomačena tabla), n e-pretrgano službovanje uradnika itd. niso dovolj krepke in sočne in jasne in lepše in boljše kot pa te, za Slovence zvečine nerazumljive vrnjenke?!

Gospodje uredniki in korektorji, ki dobivate take članke, črtajte neusmiljeno v njih vso tujo snet. Vi, ki dnevno dajete ljudstvu njegovo duševno hrano, Vam je sveta in častna dolžnost, da pazite na čistost jezika, v katerem pišete in izdajate svoje liste, da se v ta jezik ne pritepe nič nepotrebne in tujega, ker vse tuje v našem jeziku ni vredno nas in našega lepega jezika.

Kč.

Vpisovanja s o samo do 16. t. m.

Preseljevanja strank s o se pričela: za neumorna stremljenja itd. Kaj je tukaj napačnega? Nič drugega kot to, da mora glagolnik v slovenščini stati vedno v ednini. Zato je prav samo: Vpisovanje je (b o) samo do 16. t. m.; preseljevanje strank se je že pričelo; za neumorno stremljenje itd.

Kč.

Iz Špika ali S Špika.

Iz Kosovega polja ali S Kosovega polja.

Najpogosteje se v slovenščini zamenjujeta predloga iz in z (s). Tako so pred meseci slovenski časniki pogosto prinašali nekaj oglas, v katerem je bilo poleg slike gore Špik napisano z velikimi črkami: Iz Špika se nam poroča... V nekem drugem časopisu pa sem večkrat čital: Iz Kosovega polja. Oboje pa je napačno.

Predlog iz rabimo na vprašanje odkod? takrat, kadar kaže reč, iz katere kaj izhaja: iz hiše priti, iz miznice vzeti; na vprašanje kje? stoji v tem primeru v mestniku vselej predlog v: v hiši, v miznici itd. Kadar pa rabimo na vprašanje kje? v mestniku predlog na, (n. pr.: knjiga leži na mizi, na stolu), potem moramo na vprašanje odkod? rabiti samo predlog z pred samoglasniki in zvnečimi soglasniki, s pa pred nezvnečimi soglasniki (knjiga torej pade z mize, z omare, pač pa s stola).

Ker pravimo na vprašanje kje? samo: Bil sem na Špiku, na Kosovem polju, zato moramo na vprašanje odkod? rabiti samo predlog s: Prihajam s Špika, s Kosovega polja.

Kč.

Išče se Uršo Plut.

* V vsaki številki kakršnegakoli lista jo je mogoče najti, pa ne samo enkrat, ampak desetkrat, dvajsetkrat, včasih celo še večkrat. Polne pa so je tudi nekatere leposlovne knjige. Bujno se je torej razrasla. Naj navedem iz svoje zbirke te spake samo par primerov: Gospoda N. se naproša, da se zglesi v našem uredništvu; opozarja se člane, da je udeležba obvezna; da se izenači vse razlike; presenetilo se nas je; pletiljo se sprejme, itd. itd.

Ta napaka se je v slovenščini skoro že tako udomačila, da večina niti ne čuti, da je to sploh napaka, še manj pa, kaj in zakaj je napačno. Breznik ima v 3. izdaji svoje slovnice v § 262. to reč kratko povedano: «V trpni obliki mora stati osebek v imenovalniku, v tožilniku stoji dopolnilo tvorne oblike.» V trpni obliki pa stoji glagol, če dodamo prehodnemu* glagolu (n. pr. išče) povratni zaimek se (n. pr. išče se); osebek (na vprašanje: kdo se išče?) mora torej stati v imenovalniku. Zato je prav samo: Išče se Urša Plut. Če pa ta trpni stavek izpremenimo v tvornega, potem seveda mora osebek trpnega stavka (Urša Plut) stopiti v tožilnik; torej: Iščemo Uršo Plut, ali Sodišče išče Uršo Plut.

Zgornji primeri bi se lepo slovenski glasili v trpniku takole: Gospod N. se naproša, da se zglesi v našem uredništvu; člani se opozarjajo, da je udeležba obvezna; da se izenačijo vse razlike; pletilja se sprejme itd. — Še lepše bi se pa ti primeri glasili v tvornem načinu, ki ga slovanski jeziki ljubijo bolj kot trpnik. Torej: Gospoda N. prosimo (ali naprošamo), da se... opozarjamo (ali: društvo opozarja) člane, da je udeležba obvezna; da izenačimo vse razlike; presenetili so nas; sprejmemo pletiljo itd.

Kč.

Skopska občina.

Kaj pogosto lahko čitamo v slovenskih listih pridevnik skopski, -a, -o, ki je izveden od krajnega imena Skoplje. Uvedel ga je menda k nam znani zemljepisec prof. Melik, a za slovenščino ni pravilen. Naš jezik tvori namreč iz krajnih imen na -lje (n. pr. Trbovlje, Dravljje, Savlje, Nevlje itd.) pridevnike v obrazilom -eljski, torej: trboveljski, draveljski, saveljski, neveljski.

Zato je pravilno le: skopeljska občina, skopeljska oblast, skopeljski župan, skopeljska okolica, skopeljski advokat.

* t. j. takemu glagolu, ki more imeti pri sebi dopolnilo v tožilniku (n. pr. pišem nalogo, iščem nož itd.).

V slovenščini je bil svoj čas že precej udomačen pridevnik *skopljanski*, izpeljan iz samostalnika *Skopljan*, ki znači prebivalca mesta Skoplje. Ta pridevnik sicer ni čisto pravilen, a bi v nekaterih primerih vendarle miselno tudi držal; n. pr. *skopljanska* občina bi bila čisto pravilno občina Skopljanov, prav tako tudi njihov župan *skopljanski* župan. Kč.

Bakrotisk o v a žena.

Pred nekaj meseci sem čital v nekem ljubljanskem dnevniku tole poročilce: «Na Dunajski cesti je v nedeljo okoli 20. neki motociklist podrl na tla *bakrotiskovo* (!) ženo F. A. ...» Človeku gredo usta nehote na smeh, če čita, da ima v Ljubljani tudi gospod bakrotisk ženo. Je pač «kampeljc», kot bi rekli Ljubljanci. Drugod na svetu je seveda drugače. Tam izraža beseda bakrotisk neki svojevrsten tiskarski način, postopek, nikakor pa ne osebe, ki to dela. Tisti človek, ki to dela, se imenuje po slovensko *bakrotiskar*, njegova žena pa je samo *bakrotiskarjeva* žena. Da zgornja napaka ni samo tiskarski škrt, mi jasno priča obrazilo -o v a, ki je (to naj le mimogrede omenim) v tem primeru tudi napačno uporabljeno, ker tvorimo z obrazilom -o v, -o v a, -o v o 1.) svojilne pridevnike iz osebnih imen, na pr. očetov, bratov; 2.) pridevnike iz živalskih in rastlinskih imen, ki značijo splošno last ali svojstvo kakega plemena ali kake rastline, n. pr. *medvedova* koža, *leskova* mast itd. Škrat bi iz «bakrotiskarjeva» mogel napraviti le «bakrotisk e v a» ali kaj podobnega, nikdar pa ne «bakrotisk o v a». Kč.

TERMINOLOGIJA

apnenec, ogljikov kisli — kohlenaurer Kalkstein
barva za pretisk — Umdruckfarbe
cedika, arabska — Gummi arabicum
črnilo, kitajsko (tuš) — Tusche
drgalo — Reiber
galunovina (galunova raztopina) — Alaunlösung
glina — Tonerde
igla pribadalka — Aufstecknadel
izboljšati — retuschieren
jedkanje, vzboklinsko — Hochätzung
jedkovica — Ätzwasser
jedkovina — Ätze
kamen, solnhofenski — Lithographie-Stein aus Solnhofen
kamenotisk — Steindruck
kislina — Säure
arabinova — Arabinsäure
čreslova — Gerbsäure
kremenova — Quarzsäure
kromova — Chromsäure
ocetna — Essigsäure
solitrna — Salpetersäure

klejiti — gummieren
lesorez — Holzschnitt
lojevec — Talkum
luknjičav — porös
mazati z lojvcem — talkumieren
na prav — seitenrichtig
naprava za vlaženje (močenje) — Feuchtwerk
narobe — seitenverkehrt
neposredno — direkt (unmittelbar)
odtenek — Nüance, Ton
okis, železni — Eisenoxyd
papir, pretiskalni — Umdruckpapier
plast (površina) kamena — Steinoberfläche
plazna za barvo — Farbreibisch (am Zylinder bei der Offsetmaschine)
podržaj, nihajoči — schwingender Vorgreifer
posnemek — Kopie
posreden — indirekt (mittelbar)
postopek s ploskim tiskom — Flachdruckverfahren
prasnov — Urstoff
prenos pretiskov — Umdruckübertragung
razilka — Schab- und Graviernadel
razkisani kisik — desoxydierte Säure
razkisliti — entsäuren
razmaščen — entfettet
raztoplјivost — Auflösbarkeit
sipa, steklena — Glassand
slika s tenko mreževino — feinrastriges Netzbild
stiskalnica, posnemalna — Durchziehpress
stroj, kamenotiskarski — Steindruckmaschine
stroj za zrnjenje, sipalnik — Körnermaschine
tiskovina — Drucksorte
tiskovina, trgovska — Merkantil-Drucksorte
tkanina — Shirting
uglajen — satiniert, maschinenglatt
ulomnica — Bruchstrich
uravnati — justieren
valj, gumijast — Gummizylinder
valj, izogibalni — Ausweichtrommel
valj, ploščni — Plattenzylinder
valj, tiskalni — Papierträger (Druckzylinder)
valj za vlaženje — Feuchtwalze
velikost (pri papirju) — Format, Papiergrösse
verzalke, male — Kapitälchen
verzalke (velike črke) — Versalien (Majuskeln)
vrezavati — gravieren
vrsta, prazna — leere (blinde) Zeile
vstaviti (sestavek v stroj) — einheben (die Satzform)
vzeti (sestavek iz stroja) — ausheben (die Satzform)
vzvod, ročni — Handhebel
zaglavnica — Kopfleiste
zametati — «verfischen»
zareza (pri črki, matici) — Einkerbung, Signatur, Fusskombination
značka (pri poli) — Signatur
zožiti — verengen, einbringen
zrniti — kornen
zrnjenje — Kornen.

«PAPIROGRAFIJA»

D R U Ź B A Z O. Z.

L J U B L J A N A

GOSPOSVETSKA CESTA 10

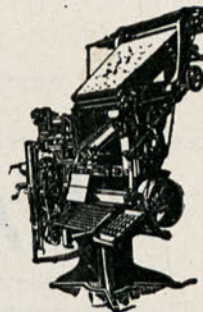
PRODAJA PAPIRJA NA DEBELO

STALNA ZALOGA VSEH VRST PAPIRJA

KONKURENČNE TVORNIŠKE CENE

NOV NEOVRŽEN DOKAZ,
DA JE STROJ LINOTYPE
NEPREKOSLJIV, JE NAROČILO

16 STROJEV LINOTYPE

Po vsestranski presoji vseh vrst stavnih strojev se je odločilo založništvo lista
NEUES WIENER JOURNAL
da si nabavi preizkušen in malone v vseh tiskarnah za časopise sijajno vpeljani
stavni stroj **LINOTYPE** ter je naročilo pri nas 16 strojev **LINOTYPE**

GUTENBERG-HAUS GEBR. GEEL, WIEN VII.
LERCHENFELDERSTRASSE No. 37

MILAN ILKIĆ, BEOGRAD
ZADARSKA ULICA 8

MIROSLAV SCHOLZ, ZAGREB
JURJEVSKA ULICA 25a

MERCINA IN DRUG

TRGOVINA S PAPIRJEM NA VELIKO

LJUBLJANA

KOLODVORSKA ULICA 8

TELEFON ŠT. 2232

GLAVNO ZASTOPSTVO IN SAMOPRODAJA
ZA SLOVENIJO VSEH IZDELKOV TOVARNE
ZA DOKUMENTNI IN KARTNI PAPIR

BRATJE PLATNIK, RADEČE